VER VAN 'S WERELDS STRIJDGWOEL
(St. Maarten 1918-1920)

DOOR

IR. F. S. LANGEMEYER

Het is met groote aarzeling, dat ik, in dezen opnieuw zorgwekkenden tijd, waarin de aandacht door zooveel belangrijke wereldgebeurtenissen geboeid wordt, er toe besluit mijne herinneringen neer te schrijven uit de twee jaren van ons verblijf daar ergens in de Caraïbische zee. Niets groots of schokkends viel er voor op dat kleine plekje Nederlandsche grond, toen juist Europa in vlammen stond. En wat er dan voorviel, verliest na zoovele jaren de actualiteit van het pas gebeurde en de beschrijving uit de herinnering moet missen het levendige beeld van het zoo juist beleefde.

Maar toen het vervaagd gedachte beeld mij eenmaal te pakken had en ik die lang vervlogen jaren voor mijn geest terugriep, kon ik mij niet meer los maken uit die oude brieven en papieren. En juist nu de oude haatgevoelens in de wereld wederom oplaaien, komt het verlangen boven naar de rust van dat kleine eiland, zoo ver verwijderd van alle haarden van oorlog en verderf, zoo buiten de „groote wereld” der menschen, maar toch niet buiten de groote wereld van God.

Wat was het er rustig, en wat zal het er, ook nu, weer rustig zijn!

Het is waar, men leeft er ver van de centra van ontwikkeling en kunst, ver van theaters en bioscopen. De Europeesche mensch mist er variatie en fleurigheid. Maar van de kern des levens mist de mensch er niets. Auto's kende men er nauwelijks en fabrieken in het geheel niet. Maar regen kent men er wel, heerlijke, sappige regen, en zonneschijn, die de donkergroene heuvelhellingen begloeit, en de eindelooze vlakte der zee.

Maar toch, nergens ter wereld, waar menschen of dieren wonen is de rust volkomen. Ook op St. Maarten leefden de menschelijke driften en verlangens, de menschelijke vreugden en smarten. Zij weerkaatsten in de zielen der bewoners, in die van mannen en

van vrouwen, van blanken en van zwarten. Bijna nergens ter wereld is een plek te vinden, die geheel buiten het verkeer staat.

In die jaren omstreeks 1918 gingen vele Sint Martijnsche mannen werken op de suikerplantages van Santo Domingo. Die schenen een tijdperk van grooten bloei door te maken. Enkele ondernemenden gingen varen, anderen trokken naar het vasteland van Amerika.

Als ze dan terug kwamen konden ze vertellen van wat daarbuiten gebeurde. En anders deden het hun brieven. Daar er niet veel geheimen bestonden tusschen deze menschen, vertelde men dan uit die brieven, en zoo kwam ook ons wel eens het een en ander ter oore. Zelfs kreeg ik goede raad van een der mannen, die het tot metselaar of steenhouwer gebracht had in de Vereenigde Staten en die daar aan den bouw van een havenonderdeel had medegewerkt, op welke wijze een haven voor Philipsburg zou zijn te ontwerpen. Men bleef belang stellen in zijn geboorte-eiland, dat voor hen dan toch de voornaamste plaats op aarde was.

En natuurlijk kwamen er ook couranten en tijdschriften, en die werden met vreugde ontvangen. Want al moge ik nu naar de rust van die dagen terug verlangen, in dien tijd waren we nog jong, en als men jong is kan men het contact met de wereld niet missen. Men wil wat beleven, men wil avontuur, maar men wil geenszins rust. En dus was ook voor ons de post eene voorname zaak.

Doch ik wil trachten mijne gedachten meer geordend achter elkaar te schakelen.

Het was dan de laatste Mei-dag van het jaar 1918, dat de Gouvernements-paketschoener „Estelle”, op haar maandelijksche tocht, het anker liet vallen in de Groote Baai, en dat mijne vrouw en ik aldus op onze plaats van bestemming waren aangekomen. Het schip had ligplaats gekozen nabij het Fort-Amsterdam, dat op de uiterste westelijke punt van de baai was gelegen. Aldaar bogen de dieptelijnen binnenwaarts en was de afstand tot het centrum van het stadje dus het geringst.

We zagen Philipsburg voor ons liggen in zijne tropische omlijsting van hooge palmgroepen en van donkergroene manzanille-boomen. Uit de verte leken de huizen helder en welvarend en de vroege morgenzon gaf alles glans en levendigheid.

Want we waren dien ochtend al vroeg aan dek geweest en we hadden de zeilen achtereenvolgens klapperend zien neerkomen. Daarmede was het vasthoudende geluid van den voortdrijvenden wind in eens van het schip afgevallen en werd bij het uitloopen van de vaart alleen nog het kabbelen voor de boeg gehoord. Daar-

na een kort commando, het gieren van de aflopende ankerketting, en dan niets meer. Volkomen stilte en volkomen stilstand.

Uit de verte naderden de lichters reeds, geroeid door rappe, zwarte handen. Van de havens in Haïti herinnerden we ons dergelijke tafereelen, doch daar ging het met meer geschreeuw gepaard. Het was of de kalme Hollanders toch hun stempel gedrukt hadden op de zwarte bevolking, want hier ging alles uiterlijk bedaard en met orde.

De passagiers, het waren de laatsten, want Saba en Statius had de „Estelle” reeds aangedaan, werden met hun noodzakelijkste bagage in enkele sloepen overgenomen en naar het steigertje in het centrum van het stadje, geroeid, waar de douane niet veel tijd in beslag nam. De dienstdoende tolbeambte, die Huydts heette, — hij deed altijd dienst, want hij was de eenige — was een gemoedelijke oud-koloniaal, die op het eiland was blijven hangen, door er met eene mulattin te trouwen. Later leerde ik hem beter kennen, want hij was de man, die alles wist van de getijbeweging in de baai en van de export-cijfers van het zout.

Het douane-kantoor, dat tevens post-kantoor was, stond aan het wortel-einde van het steigertje. Het bevatte nog een derde vertrekje, dat werd ingenomen door de tweede autoriteit van het eiland, de ontvanger, die tevens officier van justitie, postdirecteur en nog veel meer was. Een belangrijk man dus, en daarvan was die functionaris zich ter dege bewust.

Op den steiger werden wij verwelkomd door den Gezaghebber, den heer Brouwer, een vriendelijke oude heer, die er door den tropendienst ouder uitzag dan hij was. Toch was hij aan het einde van zijn dienstdaag en wist hij wel dat eene hoogere functie niet meer voor hem weggelegd was.

De heer Brouwer bracht ons bij eene oudere dame van Engelsch-koloniale afkomst, Mrs. Dainsey, die ons logies zou verschaffen voor de enkele dagen, dat wij nog niet over een eigen huis konden beschikken. Mrs. Dainsey was eene van die bescheiden, teruggetrokken vrouwen, die blijkbaar met veel leed in nauwe aanraking zijn geweest, doch die daardoor een onnoembare veredeling in karakter en uiterlijk hebben ondergaan. Gaarne zou men haar een beter lot toewenschen, maar het leven heeft hen blijkbaar geplaatst op kwetsbare plekken, en het beste wat hen in hun ouderdom kan overkomen is met rust gelaten te worden. In de twee jaren, die wij nog in die kleine gemeenschap doorbrachten, hebben we haar zelden meer gezien.

Het ligt voor de hand dat mijn eerste taak was het zoeken van

een geschikte woning. Van boord af hadden we een wit topje, versierd met een groote, gele ster, boven het groen der manzannes achter den oostelijken baaihoek zien uitblinken, en het had ons van daar al aangelokt. Het bijbehorende huis bleek leeg te staan, en den weidschen naam te voeren van „The Vine-yard”, ofschoon we er geen druiven vermochten te ontdekken. Ik moest met een, voor St. Maarten hooge, huurprijs genoegen nemen. Doch spijt hebben we daarover niet gehad, want het was het beste huis dat we ons hier konden denken.

Onze bungalow was gelegen tegen den achtergrond van een steile, wildebegroeide en met rotsblokken overstrooide helling. Vaak, en vooral bij heldere maannachten, als we door Frontstreet naar huis wandelden, kwamen we onder de bekoring, die van dit plekje uitging. Een bekoring, die dan nog verhoogd werd door de geheimzinnigheid van wat daar leefde en zong in de wilde duisternis op de heuvels.

Daar het huis iets verhoogd was gelegen, was het uitzicht uit de voorgalerij ruim en afwisselend. Het groene uiteinde van de beide dorpsstraten was ingesloten tusschen de heldere en altijd bewegelijke baai, met de wijde zee op den achtergrond en het donkerder, soms bijna purper gekleurde water van het groote zoutmeer. Als begrenzing tusschen de baai en de Caraïbische zee manifesteerde zich het Fort-Amsterdam, op een smalle landtong gelegen. Als men den blik van daaruit dan langzaam naar rechts wendde, volgde hij de opgaande lijn der heuvels, tot hij zich als van zelf vastlegde op de hoogste toppen, Sentry-hills, Mont des accords en Flagstaff-hill. Op den achtergrond van het zoutmeer vormden hunne contouren den vorm van een liggende reus. En verder naar het Noorden zagen we het plantage-huis „Madams” en de heuvels van het Prinsen-kwartier.

De Mont-des-accords is de heuvel, waar volgens het verhaal vijf Hollandsche zeelieden in 1648 vijf Fransche onderdanen ontmoetten, die ter zelfder tijd op het Noorden van het eiland geland waren en waar het accoord over de verdeeling van St. Maarten en over het gemeenschappelijk gebruik der zoutpannen gesloten werd. De bewoners vertelden hiervan de anecdote dat men zou hebben afgesproken om te keeren en langs de kust terug te loopen, en de volgende ontmoetingsplaats zou dan het tweede punt van de grens zijn. Een vreedzame en plausibele methode voorwaar, doch de Hollanders kregen onderweg behoefte aan een verfrisschende dronk, en daardoor werd het Fransche deel het grootste.

Hoe dit zij, we waren met ons huis dus zeer ingenomen en de inrichting er van duurde niet lang. Met behulp van de aanwezige en van enkele uit Curaçao medegebrachte meubelen van de allereenvoudigste soort maakten we het zoo gezellig mogelijk en we verdedigden de soberheid tegenover ons zelven, door van „just camping” te spreken. Overigens, veel moois zou er in dezen oorlogstijd niet te krijgen zijn geweest, dan misschien tegen zeer hooge prijzen uit de U.S. Hoe hoog merkten we later eens, toen de spiegel die bij het huis hoorde brak, en we een nieuwen uit New-York moesten laten komen, die \$ 40.— kostte.

De voornamere huizen in St. Maarten bestonden uit een steenen onderbouw, waarop een houten woon-verdieping. Men beweerde dat deze bouwwijze groote voordeelen had bij aardbevingen en bij orkanen, doch daar wij geen van beide meemaakten, kan ik daarover niet oordeelen. In den onderbouw was het zakengedeelte. De dokter had er zijn spreekkamer, de Gezaghebber zijn bureau, de handelaars hun winkel en hun magazijn en in onzen onderbouw heb ik dan ook op primitieve wijze mijn teekenbureau ingericht. Meestal waren zoowel het steenen als het houten deel in lichte kleur gekalkt, althans bij die van het meer welvarende deel der bevolking. Bij de andere zou men meer van een naturelkleur kunnen spreken. De steenen onderbouw bleef daar achterwege, of beperkte zich tot een laag voetstuk.

De huizen der negers waren vaak op de allereenvoudigste wijze in elkaar getimmerd van oude kisten, of ander verzameld hout, dat in de zon een vaal-grijze kleur had aangenomen.

De stad Philipsburg bestond uit twee lange, evenwijdige straten, „Frontstreet” en „Backstreet”, die bijna over de geheele lengte van de smalle strook tusschen baai en zoutmeer doorliepen, dat is dus over ongeveer anderhalve kilometer. De beide straten liepen op korten afstand van elkaar en waren door vele dwarssteegjes verbonden. De buurt waar de upper ten woonde was in een klein gedeelte van Frontstreet, nabij het steigertje. Daar woonden de Gezaghebber en de verschillende leden van de familie van Romondt en daar was ook de „Town-hall”. Dit was het gerechtsgebouw met politie-kazerne en daar vergaderde ook de Raad van politie, een gekozen college van twee leden nevens den Gezaghebber, die tot zeer enkele bestuursdaden bevoegd waren.

Om en bij het steigertje vond men het de gezelligste buurt van de stad en de oude heer Brouwer, die daar al een huis voor ons had uitgezocht, was het dan ook in het geheel niet met onze keuze eens, en schudde zijn grijze hoofd over zooveel jeugdige

eigenzinnigheid. The Vineyard stond namelijk wel tien minuten gaans uit die gezellige hoek! In onze overmoed van jonggehuwden vonden we echter dat bezwaar niet zoo heel groot.

Nadat we aldus onze woning ingericht hadden, moest ik beginnen met het aannemen van eenig werkvolk voor mijne opmetingen. Uit Curaçao had ik een opzichter meegekregen, een groote, zware mulat van middelbare leeftijd. Hij droeg den goed hollandschen naam van den Beld, en verder een groote snor en een groote, witte tropenhelm. Eigenlijk was hij smid, doch bij mijne opmetingen, waterpassingen en grondboringen heeft hij mij trouw terzijde gestaan.

Van den Beld zorgde ook voor het uitzoeken van een ploegje mannen, dat er enkele maanden dagelijks met mij op uit moest tot het houden van de baken, het slaan van piketten, het inpulsen der boorbuizen en het verrichten van alle kleinere en grootere werkjes, die bij zoo'n opmeting voor een ingenieurswerk verricht moeten worden. Als ik mij goed herinner verdienden zij in dien tijd zoo iets als f 1.— à f 1.40 per dag, wat voor St. Maarten een goed dagloon was. De meesten hunner staan mij niet meer zoo voor den geest, doch twee van hen, die mij trouw bleven tot aan het einde mijner werkzaamheden, herinner ik mij nog zeer goed. Het waren wel twee geheel verschillende typen, Nathy en Julio. De familienamen weet ik niet meer, maar dat doet er bij de St. Maartensche negers ook niet zooveel toe. Hun naam is hun voor-naam. Door het gebruik van allerlei fraaie boekennamen wist men de verscheidenheid er in te houden.

Nathy dan, heette eigenlijk Nathanaël. Hij was een pracht van een kerel, en als hij nog in leven is, groet ik hem uit de verte. Donker als ebbenhout en sterk als een olifant, was hij de goedigheid zelve. Het type van een slaaf uit „Uncle Tom's cabin". Hij liep altijd in flarden van kleeren. Als er een gat in zijn broek zat, en meestal was dat niet zoo'n heel kleintje, deed hij er een tweede broek overheen. Daar zaten dan ook wel gaten in, maar dan toch wel niet op dezelfde plaatsen. De stof was een soort ruwe katoen van onbestemde kleur. Als ze schoon waren, de kleeren, dan was het zoo iets van bruin-grijs-achtig wit. Dat was trouwens de algemeen gangbare kleur voor werkkleding. En Nathy droeg nooit iets anders dan zijn werkkleding. Wel moet ik zeggen, dat hij des Maandags een eenigszins gewasschen indruk maakte.

Nathy was voor mij een onbetaalbare kracht. Hij noemde mij altijd „chief". Ik verdenk hem van een lichte spot in dat woord, maar niet zóó, dat het mijn ijdelheid kwetste. Hij liep voor mij

door het vuur en was op de meest ongunstige tijdstippen bereid zijn arbeid te verrichten. Niet dat ik daar veel gebruik van maakte, maar ik voelde voortdurend zijn uitstralende goede wil.

Merkwaardig is de invloed, die er van de koloniseerende volkeren op de gekoloniseerden uitgaat. Ik heb dat later in Oost-Indië ook weer meenen op te merken. Nathy kwam, van Anguilla, althans van een der Engelsche Antillen. Dat had duidelijk zijn stempel op hem gedrukt. Hij had iets ernstigs, bijna zalvends, over zich en het verschil met Julio, welke naam op Spaansche wijze als Goelio uitgesproken werd, was zeer groot. Julio had het lichte, bruisende en vroolijke van zuidelijke Europeesche rassen. Hij kwam uit Curaçao, welk eiland wel sedert drie honderd jaren door de Nederlanders bestuurd wordt, doch waar de koloniseerende invloed der Spanjaarden en Portugeezen zeer groot is geweest en, door de nabijheid van Venezuela en Columbia, nog is. Hun karakterverschil was zeker even groot als dat tusschen Engelschen en Spanjaarden en ook in hun godsdienst kwam dat verschil tot uitdrukking. Nathy was methodist en Julio was katholiek. Julio hield er van des Zondags, na de Godsdienstoefening keurig en fleurig te flaneeren met nieuwe kleeren en met schoenen van een onwaarschijnlijk fel bruin.

Het is niet mijne bedoeling hier een omstandige beschrijving te geven van mijn dagelijksch werk op St. Maarten. Ik heb in dit tijdschrift reeds eenige malen de gelegenheid gehad enkele resultaten daarvan te publiceeren. Toch kan ik het niet geheel stilzwijgend voorbij gaan.

Mijn eerste en voornaamste opdracht dan, was na te gaan of het mogelijk zou zijn op een der Bovenwindsche eilanden een haven aan te leggen, die als aanloophaven op den scheepvaartweg van Europa naar het Panamakanaal kans van slagen zou hebben. Men vreesde dat Curaçao daarvoor te zuidelijk lag. Al spoedig was het duidelijk dat Saba en St. Eustatius daartoe geen geschikte baai bezaten en op St. Maarten alleen de Groote Baai voor een uitvoeriger onderzoek in aanmerking kwam.

Immers, de groote baai had voor een niet al te onbescheiden verwachting, een behoorlijke oppervlakte, en zij bood, behalve bij enkele zeer zelden voorkomende zuidelijke stormen, een veilige ligplaats, zelfs voor schepen met grooten diepgang.

Er bestond van het eiland St. Maarten een goede, recente, topografische kaart. Uiteraard kon ik de oudere kaarten niet gebruiken, omdat zij daarvoor niet nauwkeurig genoeg waren. Wel had ik nog nut van de marinekaart van de Groote Baai. Voor de

beoordeeling van mijn opdracht moest ik echter over meer details beschikken, zoodat mijn eerste werk bestond in het maken van eene detail-opname. Daartoe moest een secundair driehoeksnets over de baai en het omringende terrein worden gelegd, dat vastgemeten moest worden aan het primaire net der topografische kaart, en dat, omgekeerd, weer diende als grondslag van eene veelhoeksmeting. Bij de veelhoeksmeting waren tevens hoogtemetingen uit te voeren, die, daar de hoogte-verschillen als regel te groot waren voor eene waterpassing, met de theodoliet verricht werden.

Voor de aansluitings-hoekmetingen van het secundaire aan het primaire net moesten een tweetal heuveltoppen, Battery-hill en Naked-Boy, beklommen worden. De eerstgenoemde was slechts ongeveer 200 m hoog, de tweede 300 m, doch het bereiken van de toppen was niet eenvoudig, omdat steile rotswanden en gladde steenvlakken, begroeid met opuntia's en andere cactuën, de beklimming bemoeilijkten. Zoo herinner ik mij, dat we nabij den top van Battery-hill een door vochtigheid zeer gladde steenklomp, moesten bekruipen, waarop ik uitgleed en mezelf naar de diepte voelde zakken. In mijn angst greep ik toen het eerste, het beste steun belovende voorwerp. Dat was ongelukkigwijze een boomcactus. Mijn hand zat vol doorns en de plant brak af, doch de val was gebroken en de tocht kon zonder verwijl worden voortgezet. Ofschoon de rechte afstand van „The Vineyard” waar den top van Batteryhill misschien 700 à 800 m was, hadden we voor de beklimming 3 à 4 uren noodig. En dat was nog de minst moeilijke van de twee.

Behalve de hoek- en detailmetingen moesten nog peilingen of loodingen en grondboringen in en om de Groote Baai geschieden. Na de verevening der waarnemingsfouten kon een nauwkeurige kaart worden geteekend, waarop een ontwerp voor een aanloop-haven. De moeilijkheid was vooral het vinden van voldoende terreinoppervlakte voor loodsen en verdere havenaccomodaties. De oplossing werd voornamelijk gezocht in een havenhoofd, dat de haven ook tegen zuidelijke winden volkomen veilig zou maken, en dat tevens als aanlegplaats voor diepgaande schepen kon dienen. Verder zou de Point-Blanche-vallei, de vallei, die gelegen was aan de oostzijde van de baai, tusschen Battery-Hill en Point-Blanche-Hill, kunnen worden gebruikt voor eenige gebouwen. Aan de baaizijde zou hier een kaaimuur met kranen kunnen worden gemaakt voor schepen van iets mindere, maar toch nog zeer behoorlijke, diepgang. Aldus zouden verscheidene zeesche-

pen tegelijk kunnen worden geholpen en zou een vaste lijn zich hier kunnen nestelen. Het spreekt wel van zelf, dat de uitvoering dezer werken een aanzienlijk bedrag zou vorderen. Voor een klein bedrag was hier niets te maken, dat de moeite zou loonen.

Alle verzamelde gegevens werden in een technisch rapport aan den Gouverneur vereenigd. Het is later door den Minister aan de Staten-Generaal overgelegd, doch waarschijnlijk werden de kosten te hoog geoordeeld, om tot uitvoering van het geheel of van een onderdeel te besluiten.

Hetzelfde was het geval met de werken, die in het, eveneens in dien tijd uitgebrachte rapport over de zoutindustrie te St. Maarten, werden aangeraden. Dit rapport ¹⁾ adviseerde tot een aantal verbeteringen in en om het groote zoutmeer achter Philipsburg, welke evenwel, als zijnde in het belang van particuliere ondernemingen, van deze ondernemingen zouden moeten uitgaan. Daar deze particulieren daarvoor geen geld beschikbaar hadden kan het achterwege blijven der verbeteringswerken geen verwondering baren.

Het gold hier een vicieuze cirkel: door het te groote waterbezwaar waren de zoutoogsten onbetrouwbaar, waardoor de schepen er niet op konden rekenen op St. Maarten zout te vinden en het dus niet kwamen halen en dus ook de verdiensten te laag bleven om nieuwe kapitaalsinvesteeringen voor dure verbeteringen te kunnen opbrengen.

Wat er in de eerste plaats noodig was, was een volkomen afscheiding tusschen het, van de omringende heuvels afstroomende regenwater, van het gebied van het eigenlijke zoutmeer. Ook in den tijd, dat wij in St. Maarten woonden hebben we het nog meegemaakt, dat de bestaande waterlopen al het samenvloeiende water niet konden bevatten en dat de zoutpannen werden overstroomd. Zelfs was er een overlaat aanwezig in de westelijke keermuur, omdat men vreesde, dat de muur het anders niet zou houden. Bovendien was de noordelijke vergaarbak van regenwater niet dan door een zeer lage dam van de zoutpannen gescheiden.

Een ander gebrek was dat de onderverdeeling der zoutpannen niet voldoende gedifferentieerd was in pannen van meer en minder geconcentreerde pekels, en dat de pannen, waar de eigenlijke zoutvorming plaats had, te diep waren. Wel had den eersten concessionaris, den Franschman A. F. Perrinon (1858), het voorbeeld der „Salines au Midi” voor oogen gezweefd, doch door ka-

¹⁾ Zie W. I. Gids van Sept. en Oct. 1922 (4e jaargang).

pitaalgebrek was het nimmer tot een bevredigende benadering van dat voorbeeld gekomen.

Onder gunstige omstandigheden kwamen ook onder de bestaande condities redelijke, en soms zelfs belangrijke, zoutoogsten voor, die dan evenwel, tengevolge van hunne onberekenbaarheid en tengevolge van vervoersmoeilijkheden, niet tot hun recht kwamen.

In een der beide jaren van ons verblijf hebben ook wij een zoutoogst meegemaakt. Het was er geen bijzonder overvloedige, maar toch fleurde het geheele eiland er van op. Werkwillige mannen en vrouwen kwamen naar Philipsburg om er een spaarpotje te maken, en het zoutmeer en omgeving was gedurende verscheidene dagen van zeer vroeg in den ochtend totdat de hitte allen intensieven arbeid belemmerde, vol fleurige beweeglijkheid.

Het was in dien tijd niet zoo gemakkelijk om voldoende mannelijke arbeidskrachten te krijgen, daar vele mannen op Santo Domingo werk gezocht hadden. Het gevolg was dat de oogst iets langer duurde en misschien niet zoo volledig geschiedde.

Het oogsten geschiedde in aangenomen werk en in ploegen. Elke ploeg bestond uit een „captain”, een „mate” en 6 à 9 „sailors”. Onder deze sailors waren er verscheidene vrouwelijke. De mannen stonden tot hun knieën in de, door infusoriediertjes, paars gekleurde, pannen en haalden met hun handen de koeken zout naar boven. Deze werden op „flats”, kleine, platte vaartuigjes, naar den dichtst bijzijnden dam gebracht en na op iets grootere „flats” te zijn overgeladen, naar het dorp getransporteerd. Hier werd het zout op groote hoopen gestapeld, welke in de open lucht bleven liggen, en waarop zich weldra een harde laag vormde, zoodat bij latere, zelfs zware, regenbuien niet veel zout verloren ging.

Door de methode van uitbetaling in stukloon was eigenlijk de toestand voor de arbeidersbevolking sinds den tijd dat de pannen nog publiek eigendom waren en elke gaarder zijn zout voor een klein prijsje aan de handelaren verkocht, practisch niet zooveel veranderd. De uitgifte in concessie was dan ook niet de oorzaak van de geringe bloei van het bedrijf. Integendeel, indien de concessionarissen de juiste werken hadden aangelegd, zou dit ongetwijfeld aan die bloei te goede zijn gekomen.

Als prijs voor het verleenen der concessie moesten de concessionarissen aan de gemeenschap een uitvoerrecht betalen van elk vat zout, dat in het schip geladen werd. Daartoe werden op het schip meet-vaten gebracht, waarin de meting onder toezicht geschiedde.

Overigens was ook dat laden van een schip een fleurige bedoening. Wel werd het zout, door mannen met pikhouweelen van de hoop losgehakt, doch het vullen van de zakken en het, op hun hoofd, transporteerden naar de lichters geschiedde door vrouwen en kinderen. Op zulke dagen waren de scholen maar half bezet, en, hoewel het vrij zwaar werk was, ben ik er niet zeker van dat die kleine negertjes met hun gladde, lenige lichaampjes en hun groote oogen in jolige snoetjes, het geen prettige afwisseling vonden. Wel stond er een schreeuwende en met een takje gewapende mandoer bij, zoodat het geheel gedachten aan den slaventijd opwekte, maar al te veel trokken ze zich daar niet van aan, waarvan hun vroolijk geroep en gelach getuigde.

Slechts eenmaal hebben wij meegemaakt, dat een schip uit de Vereenigde Staten zout kwam halen. Het was de motor-driemaster „Emily”, metende 600 ton, die een hoeveelheid van 5000 vaten, voor St. Maarten vrij veel, in nam. Er was een tijd geweest, dat er meermalen schepen uit de Staten kwamen, die de een of andere lading naar een haven in de nabijheid hadden gebracht en dan het zout als retourvracht mee terugnamen. Doch nu de kosten der modernere schepen tot een meer efficiente exploitatie noodzaakten, had men er het risico van een vergeefsche reis niet meer voor over. Wel kwamen er in die jaren nog eenige schoeners uit de Fransche Antillen, die wat zout meenamen, doch belangrijke hoeveelheden betrof dat niet.

Behalve zout leverde St. Maarten nog katoen en muil dieren. Vroeger had er in de „Grande plaine” ook suikercultuur bestaan, doch dat loonde niet meer. De katoen van deze eilanden, in den handel bekend als „Sea-island-cotton” scheen van bijzonder goede kwaliteit te zijn. Doch het is niet mijne bedoeling hier een economische beschrijving te geven. Slechts om het verwijt van al te groote onvolledigheid te ontgaan, heb ik het bovenstaande even genoemd. Verder wil ik slechts een indruk geven van het verblijf op zoo'n afgelegen eiland.

Ofschoon het bestaan van de bevolking verre van weelderig was, werd toch weinig rechtstreeksche armoede waargenomen. Men verdiende wat met den arbeid in de pannen of op de plantages der blanken, men zorgde voor wat voedsel in zijn tuintje en als men daarmede niet tevreden was, trok men voor een tijdje de wijde wereld in. En dan, de behoeften van zoo'n tropenbevolking zijn niet groot. Voor vuur en dekking heeft men al vast maar zeer sumier te zorgen en voor voeding had men aan een vischje bij zelf verbouwde maïs, yams of zoete aardappelen een maal, waarmede men tevreden was.

De blanken, waarbij ook enkele kleurlingen, die een gelukkige hand gehad hadden, moesten worden gevoegd, leefden als regel van den handel en van de opbrengst van hun plantages. Die plantages moet men zich niet al te grootsch voorstellen. Eenige op de hellingen gelegen, weiden en verder wat bouwland, dat was alles. In die weiden graasden wat koeien, paarden, ezels en muil dieren, terwijl geiten en schapen overal rondliepen, elk beest behangen met opuntia-bladen. Alleen de grootere hadden uitgestrekte katoenvelden.

Op die plantages, waarvan er een reeks in de vallei „Cul de sac” gelegen waren, stond meestal een buitenhuis, bestaande uit een enkele verdieping op een lage steenen onderbouw gelegen en door een breede buitentrapp bereikbaar. De inrichting was buitengewoon eenvoudig: een paar ronde of ovale tafels, wat stoelen, waarvan een groot deel schommelstoelen met rieten zittingen, en hier en daar een kast. Als men er gast was, werd men altijd zeer gul ontvangen, waarbij eigen gemaakte drankmengsels en gebaksoorten een zekere rol speelden. Met zijn, niet zeer goed verzorgde huizen en tuinen maakte Cul de Sac, geheel bezaaid met fraaie boomen, toch een gezellige indruk.

Op die buitenplaatsen woonde men slechts zelden, en bijna nooit lang achter elkaar. Alle families van Europeesche afstamming hadden een huis in het stadje, waarin dan meestal ook een zaak gevestigd was. Die zaak was als regel een im- en export-bedrijf, met daaraan verbonden detailbedrijf. In die winkels kon men van alles krijgen, als stofjes, aardewerk, conserven en dergelijke meer. Doch de meeste koopwaar was berekend op de behoeften der negerbevolking.

Een der dames v. R. was onderneemster van een kleine bakkerij. Brood werd eigenlijk alleen door de blanken gegeten. Vroeger had ieder voor zijn eigen brood gezorgd, doch nu werd het algemeen bij haar betrokken. Een enkele maal gebeurde het dat zij met eenige dagen vacantie naar St. Kitts vertrokken was. Dan werd er geen brood geleverd en moesten we zelf maar voor het bakken zorgen, wat dan in den vorm van „journey-cakes” geschiedde.

Boter, jam, thee en koffie waren goed verkrijgbaar in een der „stores”. Voor gebak van meer verfijnden aard moest men zelf zorgen. Soms had een der dames borstplaat of een andere lekkernij gemaakt. Die werd dan op een „tray” uitgesteld en door een bediende langs de huizen rondgebracht en te koop aangeboden.

Voor den avond-maaltijd kon men altijd wel visch of geiten-

vleesch krijgen. Een geliefde vischsoort was „Jack-fish”. Als die er was, wat bijna elke morgen het geval was, liep er een man rond, die op een schelp „ten Jacks for a bit” blies. Het waren vischen ter grootte van een haring, wit en hard van vleesch. Ook „Kings-fish” was goed eetbaar. De meeste vischsoorten waren echter voor onze smaak te week van vleesch.

Soms werd er een koe geslacht, of een enkele maal was er een schildpad gevangen. Dan werd een lijst, waarop men moest in-teekenen, gepresenteerd. Vooral schildpad was een lekkernij. Het rundvleesch leed erg doordat er geen goede slager was.

Voor het beperkte aantal liefhebbers waren er ook wel „Irish potatoes” te krijgen, die niet zoet waren. Ook enkele groentensoorten werden gekweekt in kleine hoeveelheden. De vruchten waren zuurzak, guave, mangga, advokaat, mispel (sawoe-manilla) en nog enkele andere.

Tegen Kerstmis werden allerlei ingrediënten in een schoone emmer verzameld, en tenslotte in een vet, zwart gebak, „pone”, verwerkt, waar de bewoners erg op gesteld waren doch dat door niet-ingewijden niet op volle waarde werd geapprecieerd.

Bij verjaardagen en bij andere feestelijke gelegenheden kwamen de notabelen des avonds bij elkaar en vermaakte men zich op de, overal elders gebruikelijke, wijze. Wat eenvoudige spelletjes, soms wat dansen of zingen. En verder praten, eten en drinken. Ofschoon er wel tegenstellingen bestonden heerschte er dan toch meestal een hartelijke, goedwillende stemming.

Wie het leven en de levensmogelijkheden in zulk een kleine gemeenschap kent, begrijpt dat tegenstellingen van verschillenden aard er onvermijdelijk waren, ook en vooral onder de notabelen. Verschil van belangen moest zich hier veel meer toespitsen dan op plaatsen waar eenige bewegingsvrijheid bestaat, en ook de verschillende karakters moesten veel meer tegen elkaar botsen. Maar men wist zich te beheerschen en verdraagzaam te zijn, opdat het leven, dat veel uiterlijks moest missen, er draag'lijk was.

De verdraagzaamheid voor eilandgenooten en vooral voor rasgenooten was zoo groot dat de rem der critiek er onder leed. Natuurlijk kwamen er ook hier uitspattingen voor. Doch deze werden steeds getolereerd en vergoelijkt. Geenszins leidde elke blanke een leven, dat ten voorbeeld kon strekken aan de lagere klassen der bevolking. Dronkenschap was geen zeldzaamheid en aan zelfbeheersching op geslachtelijk gebied werd niet veel aandacht besteed. Groot was dan ook het aantal kinderen van gemengd ras.

Men kan hier maatschappelijk niet dezelfde maatstaf aanleggen, als men in het moederland zou doen. Huwelijken, in den Europeeschen vorm, werden onder de negers betrekkelijk zelden gesloten, en, wat er dan voor moest doorgaan duurde niet altijd heel lang. Het gevolg was dat vele, betrekkelijk jonge vrouwen kinderen van meer vaders hadden. Men vond dat in het geheel geen schande. Ook niet als er eens een kind van een der notabelen bij was. De mannen namen dat niet kwalijk, want ook zij waren allermint standvastig, en de vrouwen waren wel een beetje verveerd met een kind, dat in meerdere of mindere mate blank was. Rassentrots kende de bevolking maar in beperkte mate en vooral de vrouwen trachtten, als ze in feestkleedij waren, door het opleggen van veel poeder, er zoo blank mogelijk uit te zien.

De opvoeding der kinderen baarde niet al te veel zorg. De kleding was in de eerste jaren practisch nihil en het voedsel, waarmede men tevreden was, was niet duur. De school kostte niets, en hooge eischen aan het vergaren van kennis werden niet gesteld. Bovendien, wat er dan voor zorgen waren, die werden vaak door de grootmoeder overgenomen, en die deed het met vreugde en met gezag. De jongere vrouwen konden aldus zonder veel zorgen hun dagtaak blijven vervullen, want in de plantages en elders werd door de vrouwen, evengoed als door de mannen, handenarbeid verricht.

Ik gewaagde zoeven van de kwalen van een kleine eiland-gemeenschap. Een van die kwalen was, wat een onzer bezoekers insulitis noemde, en waarmede hij een lichte grootheidswaan bedoelde. Men gaf zich niet in het minst rekenschap er van, dat St. Maarten slechts klein van weinig wereld-belang was, doch beschouwde integendeel de St. Martijnsche belangen, als de voor-naamste van de geheele wereld. Nu waren ze dat ook, voor de eilandbewoners zelven, doch men nam het anderen kwalijk, dat die dat ook niet vonden. Een gevolg was dat men van vadertje Staat, en in dit geval van het moederland groote verwachtingen had, zonder dat er ernstige pogingen gedaan werden om noodzakelijk gebleken verbeteringen met eigen kracht aan te brengen. Aan kleine, technische herstellingen der zoutpannen begon men niet. Voor eenige voorziening in het drinkwater voor vee, voor droge tijden deed men geen pogingen. Bemesting der landerijen bleef beperkt tot het voor de hand liggende. Toen de dokter de mijnwormziekte van het dorpje Simonsbay wilde bestrijden, deed men allerlei pogingen om dat streven op niets te doen uitloopen. Doch men wist precies wat de staat moest doen om van

St. Maarten het paradijs op aarde te maken. Dat men intusschen niet al te zeer aan zijn land gehecht was bleek toen een bezoeker een geschikt terrein zocht voor een eventueele sisalplantage. Binnen enkele dagen waren hem alle grootere plantages van het eiland te koop aangeboden en had hij aldus bijna het geheele eiland in optie.

Nu moet men niet vergeten, dat het leven der eilandbewoners, vooral in die oorlogsdagen, wel zeer weinig weelde kende. De handel was zeer onregelmatig en veel brachten de producten niet op. Misschien was het daardoor dat er onder een zekere laag der bevolking, een geest van ontevredenheid met het bestuur heerschte. Aanvankelijk vond deze ontevredenheid steun bij verschillende leden van de familie van Romondt. De oude heer Johannes zond zelfs betrekkelijk kort vóór zijn dood (1918) een „open brief” aan president Wilson. Nadat men echter had gezien wat er in St. Thomas met de gekleurden gebeurde, verliep de lust tot aansluiting bij de Vereenigde Staten. Men ging toen pleiten voor een bestuur rechtstreeks onder de Regeering van het Moederland. En in dien tijd liet „Mister Nessie” zich tot landraad kiezen met de bedoeling het decentralisatie-streven te steunen. Toen hij echter bemerkte dat de beweging mede gericht was tegen de economische macht van de „upper ten” trok hij daaruit al spoedig de conclusie zijn ambt van landraad weder neer te leggen.

Aan deze decentralisatiebeweging is aandacht gewijd in het zeer lezenswaardige artikel van Dr. B. de Gaay Fortman „Over de Bestuursinrichting van Curaçao” in no. 6 van de vierde jaargang (Oct. 1922) van dit tijdschrift (zie blz. 297 e.v.). Ik moge mij derhalve tot een kort relaas beperken, omdat ik die storm in een glas water meemaakte, ofschoon ik mij met voorbedachten rade afzijdig hield en de protestbetooging op 12 Sept. 1919 ook niet bijwoonde.

De beweging vond voornamelijk steun in de middenlaag, de zeer licht gekleurden en de blanken, die niet ten volle in tel waren. Het kan niet ontkend worden, dat er wel redenen tot klagen waren. Het betrachten van de rechtvaardigheid is nu eenmaal eene moeilijke zaak, en zelfs in landen met meer volmaakte instellingen ziet men de bevoordeeling van enkelen.

De slagvaardige woordvoerder der oppositie was de heer J. C. Waymonth, die persoonlijk een klein krantje zette, drukte en uitgaf, onder den naam „St. Martin, day by day”. In zijn hoofdartikelen schreef hij alle kwalen toe aan het bestuur van uit Curaçao. Als bestuurders waren het altijd leden van het Cura-

çaosche ambtenaren-corps, die het bewind over de Bovenwindsche eilanden voerden. Natuurlijk was er geen enkele werkelijke reden, die een Bovenwinder zou beletten tot dat corps toe te treden. In de practijk kwam dat echter zelden of niet voor. Ik betwijfel of het Curaçaosche ambtenaren corps wel den blaam verdiende die men het op St. Maarten toedichtte. In ieder geval werd die opinie door de bewoners van Saba en St. Eustatius, die zich zeer pertinent tegen de decentralisatie uitspraken, niet gedeeld. Persoonlijk heb ik vele Curaçaosche ambtenaren gekend, wier werk den toets der critiek kon doorstaan en wier persoon de hoogste waardeering verdiende. Zulke ambtenaren waren er ook op St. Maarten. Doch een andere kwestie is of de combinatie, die terwille der zuinigheid was ingesteld, waarbij de man, voor wien als notaris de akten werden verleden, dezelfde was, die deze akten als rechter moest beoordeelen, niet te hooge eischen aan de menschelijke onbevooroordeeldheid stelde. Uit deze toestand was een sprookje ontstaan van de wettelijke onaantastbaarheid van notarieele akten, welk sprookje zelfs door de critici als onomstootelijke waarheid werd beschouwd.

Het is niet verwonderlijk dat er in een zeer kleine gemeenschap met weinig intens verkeer met de buitenwereld enkele minder gewenschte toestanden, waarvan de bovenaangeduide er slechts een en niet eens de meest laakbare was, waren gegroeid. Het is integendeel verwonderlijker dat de algemeene gesteldheid er in den grond nog volkomen gezond was. Toch was het hoog tijd dat er verandering en verbetering kwam, en dat ook aan de minder bedeelden een grootere rechtszekerheid werd gebracht. Dit was het geval, toen de Hooge Regeering besloot de rechtspleging op de Bovenwindsche eilanden op te dragen aan een rondreizend rechter met als standplaats St. Maarten.

De eerste rechter was Mr. J. Schagen van Leeuwen, die in Transvaal een hooge positie bij het Openbaar Ministerie had bekleed. De heer en mevrouw S. v. L. waren oudere mensen met groote ondervinding en dat was voor hun positie een groot voordeel, want het werk vorderde wijsheid en tact. In zijn dienstjaar op de Bovenwindsche eilanden, waar hij de eerste was, die den strijd tegen de ingeroeste rechtstoestanden moest aanbinden, heeft de nieuwe rechter de eerbied en het vertrouwen weten te bevestigen. Door hun wijsheid en ervaring waren de heer en mevrouw Schagen van Leeuwen ons, zelfs in den korten tijd dat wij nog samen met hen op St. Maarten mochten verblijven, tot onschatbaren steun. Want als men jong is, brengt het

„Onze bungalow was gelegen tegen den achtergrond
van een steile helling”

„De voornamere huizen in St. M. bestonden uit een steenen onderbouw,
waarop een houten woonverdieping”

„De huizen der negers waren vaak op de allereenvoudigste wijze in elkaar getimmerd”

„en van over het geheele eiland waren de belangstellenden toegestroomd om getuige van het feest te zijn”

verblijf op zoo'n afgelegen eiland wel eens moeilijke oogenblikken.

Dat ondervonden we na het eerste bezoek van H.M. Zeeland, die eenige dagen op de reede lag. De passagierende bemanning bracht wat fleur en levendigheid aan het stille stadje. Er woei een frissche Hollandsche wind en de jonge adelborsten, die een paar eenvoudige liedjes voordroegen, vermoedden niet de hunkering en toch ook de dankbaarheid, die hun aanwezigheid veroorzaakt had. De Zeeland vertrok weer en het duurde een paar weken voordat er weder vrede gevonden was in den sleur van het dagelijksch bestaan.

In dien tijd bestond er in het moederland een verhoogde belangstelling voor de kolonie Curaçao. Gouverneur Nuyens trad af en zijn opvolger was de heer O. L. Helfrich, een man die zijn sporen bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch Oost-Indië verdiend had, en die naam gemaakt had bij de pacificatie van Djambi.

Doch ook de Bovenwindsche eilanden hadden de interesse gewekt, welke zelfs in de Staten-Generaal tot uiting kwam. De Regeering besloot de drie eilanden onder één gezaghebber te stellen en daarvoor een jong Indisch officier, de heer G. J. Tymstra, uit te zenden.

In St. Maarten was men opgetogen met deze benoeming van een „Governor, straight from Holland”. De voorstanders der decentralisatie beschouwden het als een eerste overwinning en de onpartijdige dachten dat eenig frisch bloed in het bestuur geen kwaad kon. Alleen een enkele Curaçaosche ambtenaar voelde het als een blaam voor zijn corps, wat overigens geenszins de bedoeling zal zijn geweest.

Op een morgen omstreeks Mei 1919 — wij waren dus reeds ruim een jaar inwoner van St. Maarten — werden wij abnormaal vroeg gewekt door ons „tweede meisje”, die ons zenuwachtig mededeelde dat „the boat in” was. Er werd, buiten de gewone schoeners, heelemaal geen boot verwacht, zoodat wij omtrent deze met nadruk gedane mededeeling omtrent „the boat” niets begrepen. We haastten ons dus, en toen bleek het, dat de Comwijnne het anker in de Groote Baai had laten vallen ten einde de familie Tymstra gelegenheid te geven te debarqueeren. Het was voor mij wel een interessant gezicht dat eerste en eenige passagiersschip, dat ik in de te ontwerpen haven mocht waarnemen. Het deed heelemaal niet vreemd aan, er was ruimte en diepte genoeg en als het alleen om de gelegenheid zou gaan, is het eigenlijk wel jammer dat er niets van die grootsche plannen gekomen is.

Intusschen werd de nieuwe gezaghebber met zijne echtgenooten en drie dochtertjes naar ons steigertje geroeid. De lange, martiale gestalte van den heer Tymstra maakte zichtbaar indruk op de St. Martijnsche bevolking. Of daarentegen de eerste indruk van hun nieuwe woonplaats op de pas aangekomenen een prettige was? Voor menschen, die de grootschheid van het Oost-Indische land kenden, moet alles in St. Maarten wel erg klein en prozaïsch hebben toegeschenen.

Daar ik geen officieele functie in de ambtelijke hiërarchie van het eiland bekleedde, was ik in die eerste dagen niet in de gelegenheid de familie Tymstra veel te ontmoeten. De heer Tymstra zelf werd in beslag genomen door de overname van zijn ambt, want de waarnemend-gezaghebber Thielen had nog slechts enkele dagen vóór zijn vertrek naar Curaçao.

De officieele inhuldiging liet niet lang op zich wachten. Dit was voor St. Maarten een gewichtige dag en van over het geheele eiland, ook van het Fransche gedeelte, waren de belangstellenden toegestroomd om getuige van het feest te zijn. De plechtigheid zelve, die in de „Town-hall” plaats had, kon slechts door weinigen worden bijgewoond, daar er over geen groote zaal beschikt werd.

De Town-hall was een houten gebouw, waaraan een vierkante toren eenige monumentaliteit moest verleen. Het geheel was wit gekalkt en daar, zooals in alle Nederlandsche koloniën, het onderhoud verzorgd was, zag het er ten minste frisch uit. De situatie, was aan Frontstreet, tegenover het postkantoor, waar een viertal fraaie flamboyants schaduw brachten, en, in het gunstige seizoen, uitbundigheid van kleur.

Het benedengedeelte van het gebouw was ingericht tot politiekazerne. Daar woonden en daar werd de wacht betrokken door een tien of twaalf, jonge koloniale soldaten, die bij de politie waren gedetacheerd, wat als een onderscheiding beschouwd werd. Ook waren er nog een of twee inlandsche politie-agenten. Langs een weinig monumentaal trapje kwam men in de Rechtszaal, tevens vergaderzaal voor de „Raad van Politie”, zijnde den naam van het college, dat uit den gezaghebber en de beide landraden bestond, en dat overigens met politiezaken weinig te maken had. Het was in deze rechtszaal nu, dat de bestuursoverdracht plaats vond.

De heer Tymstra, gekleed in het keurige, donkere groot-tenu van kapitein van het Nederlandsch-Indische Leger hield een toespraak, waarin hij verzekerde zijn best te zullen doen voor den bloei van zijn nieuwe ambtsgebied. Helaas is het hem niet gegeven

geweest lang op de Bovenwindsche eilanden dienst te doen. Het is hier niet de plaats over de oorzaken daarvan uit te wijden. Genoeg zij te vermelden, dat zijn verwachtingen, buiten zijn schuld, te hoog gespannen waren en dat zijn verblijf hem vele teleurstellingen heeft gebracht. Toen wij, in Maart 1920, het eiland verlieten was hij nog in functie, en gedurende het gezamenlijke verblijf van onze beide gezinnen ondervonden wij de welwillendheid en vriendelijke gezindheid, die op zulk een afgelegen post tusschen landgenooten zoo gewaardeerd wordt.

Over het verdere verloop van die decentralisatiebeweging wil ik nu verder niet veel meer zeggen. Met de komst van den heer Tymstra was het niet uit, en de heer Waymonth bleef de punten van zijn pen tegen Curaçao gericht houden, doch de conversatie werd er niet door gehinderd: men stelde zich partij, doch men liep er niet warm over.

Het is hier misschien de beste plaats om eens iets te vertellen van het bestuur van het Fransche deel van het eiland. Daar hoorde men veel minder klachten, misschien wel omdat het bestuur er op zuiver democratische leest was geschoeid, meer als een Fransche gemeente, met een maire en een gemeenteraad. Het binnenlandsch bestuur stond onder den Gouverneur van Guadeloupe, doch men had niet geschroomd grooten invloed aan de bevolking toe te kennen en de hooge functies niet uitsluitend voor blanken te reserveeren. Zoo had Guadeloupe ook kamerafgevaardigden, en deze députés kwamen in tijden van verkiezingen ook naar Mari-got om er de belangen van hun verkiezing te bepleiten. Deze députés waren geen blanken. Het onderhouden van de „buitenlandsche betrekkingen” op St. Maarten was opgedragen aan „monsieur le juge” en deze rechter, een allervriendelijkst en kundig man, was zeer donker gekleurd. Zonder het systeem geheel te willen aanprijzen, wil ik maar zeggen dat de gedachte van mede-zeggenschap misschien wel tot den goeden geest in die kolonie medewerkte.

De Maire was in onzen tijd monsieur Beaupertuis, een planter van duidelijk Fransche afkomst, en een vriendelijk en charmant man. Hij woonde op een plantage in de Grandeplaine, een prachtige vlakte, te midden der heuvels, van groote vruchtbaarheid, en hij leidde er een patriarchaal bestaan. Eenmaal hebben wij het genoegen van een gastmaal in zijn huis gehad. We zijn er op een Zondagochtend met de familie van onzen dokter heen gereden en we zijn er onthaald met een Fransche gulheid en gastvrijheid, die weldadig was van warmte en hartelijkheid. De gastheer zat met

ons aan, doch zijn gekleurde echtgenoot zorgde voor spijs en drank, en zij deed dit op voortreffelijke wijze.

Dergelijke tochten gingen gewoonlijk in een buggy, getrokken door één paard of wel geheel te paard. Mister Nessie was steeds bereid ons een van zijn paarden af te staan en daarop hebben we menigen tocht door het eiland gemaakt. Dat waren heerlijke tochten en ik ben er mister Nessie nog altijd dankbaar voor.

Ik herinner me zulk een tocht — ook de dames waren te paard — bij volle maan. We gingen over stille en romantische paden naar Marigot. De schoonheid van zulk een tropische maannacht is in Europa alleen te benaderen door een maanverlichte vriesnacht. Maar dan zonder de koude.

Ook heb ik een paar malen den tocht rondom het eiland gemaakt, wat dan gebeurde om gasten al het moois te laten zien. Het was een prachtige tocht. Je vertrok tegen zes uur des ochtends en was dan om vijf à zes uur des avonds weer thuis, heerlijk vermoeid. Pleisterplaatsen waren Marigot, Grande Case en nog zoo hier en daar.

Tweemaal hebben we zulke gasten gehad. De eerste maal was het de heer J. H. Holtappel, die een goede plek voor een radiozend-station kwam uitzoeken en de andere maal was het de heer A. G. Mörzer Bruins, die de mogelijkheid van de vestiging eener sisal-plantage op St. Maarten kwam bestudeeren en die op een gegeven oogenblik bijna het geheele eiland in optie had. Het waren beide gewaardeerde gasten, die ons hun geest en hun vriendschap brachten, en waarmede wij later nog meerdere malen de, op St. Maarten aangevangen, goede betrekkingen hebben onderhouden.

De tocht naar Marigot kon men door den Cul-de-Sac maken. Aan het einde van dat fraaie dal was een lage pas tusschen de heuveltoppen, waarvan de beklimming zeer goed mogelijk was. Dat was echter meer een wandelweg, en Marigot bereikte men dan in bijna twee uur. Maar te paard ging men meestal langs den gebaanden weg, over de brug van Fresh-pond en langs het kerkhof van Little-bay. Dan om den Koolbaai-berg heen, langs den Diamond-hill en langs de prachtige plantage Bellevue, waar een paar fraaie flambayonts een kleurige boog over den weg spanden. Bellevue was al over de grens heen.

Het was een weg, die hier en daar vrij hoog liep, en in de heuvelhellingen was ingegraven. Door zijn bochtig verloop om al die heuvels heen bood die route vele verrassende vergezichten over de

zee en over het eiland. Bij de politiewacht van het Koolbaai-district lagen de lage landen van den Simson-baai en rondom het groote lagoen aan de voeten van den beschouwer. In het midden de kleine eilandjes Little Key en Great Key. En op den punt van de zeer lage en zeer smalle landtong lag het dorpje Simsonbaai met zijn merkwaardige bewoners.

Het was een zuiver blanke, zelfs doorzichtig witte, visschersbevolking die hier woonde. De verpieerde, betrekkelijk kleine menschjes, met hun doorgroefde huid en hun blonde, sprieterige haren, waren zeker geen fraaie exemplaren van het blanke ras. Waar ze vandaan kwamen, weet ik niet en ik heb het ook nooit met zekerheid gehoord. Sommigen zeiden dat het een oude Schotsche nederzetting was. Doch daarop wezen hun namen niet, maar dat wil niet veel zeggen, want die kunnen later wel aangenomen zijn. Het meest waarschijnlijk komt mij voor, dat het afstammelingen van een Zweedsche nederzetting uit St. Barth's waren.

Het waren zeer schuwe mensen. Als men in hun dorpje kwam, zag men er bijna niemand, omdat de mannen ter vischvangst waren en omdat de vrouwen en kinderen zich achter de huizen verscholen hielden. Soms ving men dan wel eens den blik van een paar schuw glurende oogen op.

De Simson-bayers woonden in zeer kleine, houten huisjes, die op palen stonden, omdat de zee wel eens over hun lage landtong heen liep. Van hygiënische inrichtingen waren zij geheel gespeend en zij leden dan ook allen aan mijnwormziekte.

Onze dokter, een kleine pittige Surinamer, had het plan opgevat hen te genezen. Doch hij had niet op hun onwil gerekend. Er was in Backstreet een klein ziekenhuis, waarin katholieke zusters verpleegden. Daar ontbood hij de bewoners van Simsonbaai in kleine ploegen, en liet hen daar een eerste behandeling ondergaan. Daarna moest dan een tweede ploeg komen en inmiddels kreeg de eerste ploeg vele leefregels mee, opdat de ziekte hen niet weer te pakken zou nemen. De eerste ploeg zag er werkelijk veel gezonder en flinker uit, toen zij het ziekenhuisje verlieten. Zij hadden het daar best gehad, maar toch had de derde ploeg niet veel zin er ook te komen. Zij waren reeds gezond zeiden ze, en de dokter vond in hun secretie, die ze in een luciferdoosje moesten meebrengen, bij microscopisch onderzoek, geen mijnwormen. Geen wonder, want later bleek, dat ze de secretie van hun reeds behandelde dorpsgenooten hadden meegebracht.

Ze hebben dokter Nunes heel wat zorg veroorzaakt, en of hij

ze allen genezen heeft? Ik vrees dat hun indolentie sterker was dan zijn energie en vindingrijkheid.

Al te onvolledig zou ik zijn, als ik niets vertelde van de beide geestelijke leiders van Philipsburg: de dominee en de pastoor.

In tegenstelling met het hoofdeiland Curaçao waren de negers niet allen katholiek. Oorspronkelijk waren ze zelfs allen protestant geweest, doch de Katholieke kerk had hier een geestelijke gedetacheerd, terwijl er eenige nonnetjes werden heengezonden voor onderwijs en voor ziekenverpleging. Door de beminnelijkheid en zorgzaamheid zijner bedienaren won de katholieke godsdienst zichtbaar terrein, wat een gewaardeerde belooning voor hun ijver en behulpzaamheid was. Een verschijnsel dat men in Oost-Indië ook kan waarnemen.

Naar mijne meening ware het, tegenover eenvoudige menschen, als hier, beter, dat door katholieken en protestanten niet een soort concurrentie-strijd zou worden gevoerd. Aan de hoogte van het Christendom kan dat, dunkt mij, nooit ten goede komen. Doch hoe dit zij, erkend moet worden dat de katholieken met hun uitnemende organisatie en hun groote geloofsijver, zeer goed voor den strijd zijn uitgerust. Overigens gaan zij van het zeer goede beginsel uit, dat zij niemand door opdringerigheid hinderen. Ik heb den pastoor dan ook slechts zeer zelden gesproken en dan nog alleen over zakelijke aangelegenheden.

De dominee van de „Methodist Church”, Mr. Darrell, was een geheel ander mensch. Ook hij was allerm minst opdringerig, doch dit was niet uit weloverwogen tactische redenen, doch eenvoudig uit ingeboren bescheidenheid. Hij was een hoogst ernstig man, die zijn taak niet licht nam, doch hij was eenigermate schuchter en verlegen. Tot zijn dienst had hij slechts het woord. En het woord is een menschelijk en dus onvolmaakt werktuig.

De beide kerkjes waren houten gebouwtjes, aan Frontstreet gelegen, netjes wit gekalkt en, gelijk een kerkgebouw betaamt, elk van een klein klokketorentje voorzien. Elken Zondag kon men in beide gebouwtjes een aandachtige schare aantreffen.

Behalve bij de Zondagsdiensten trad, op St. Maarten gelijk overal elders ter wereld, de Godsdienst het meest naar voren bij de groote gebeurtenissen des levens, den doop, het huwelijk en het afsterven. De plechtigheden van den doop en de begrafenis zullen niet veel verschil vertoond hebben met de gebruikelijke. De plechtigheid van het huwelijk overigens ook niet, doch kerkelijke huwelijken vond de lagere bevolking in den regel pas noodig, als de man en de vrouw een leeftijd bereikt hadden, dat de

wispelturigheid der jeugd geen al te spoedige veranderingen meer deed vreezen. Het zal dan ook geen zeldzaamheid geweest zijn, dat het „jonge paar” reeds grootvader en grootmoeder was.

Bij de zeldzame gelegenheden van zulk een bruiloft kon men den stoet zien aankomen, plechtiglijk uitgedoscht, gelijk bij een dergelijk feest betaamt. De mannen in statig zwart met hooge hoed, de vrouwen met lichte, fondantkleurige, doorschijnende bloesjes, waardoor de zwarte huid verleidelijk schemerde, Elk paar was voorzien van een „parasool”, waarmede een groote, groen-zwarte parapluie werd bedoeld, die voor bescherming tegen het felle zonlicht werd benut. Niet echter de teere huid der dames werd door de parasool beschut, doch wel het kostbare glanzend-zwart van de hooge hoeden der heeren. Die moesten immers weer voor volgende gelegenheden, en misschien wel voor volgende geslachten, dienen!

De plechtige stoet ging dan eerst naar de Town-hall om daarna in een der beide kerkjes het huwelijk te laten inzegenen. Het feest dat tenslotte plaats had was uitbundig en gul, van hartelijke en eenvoudige levensvreugde.

In dien geest werden overigens door de bevolking ook de groote jaarlijksche hoogtijdagen gevierd. Een ieder had dan zijn feestelijkste kleeding aangetrokken. In den namiddag en den avond werden dan wel eens primitieve verkleedpartijen georganiseerd, waarbij aan, uit overlevering bekende, monsters een rol was toebedeeld.

Deze monsters waren trouwens niet de eenige overleveringen, die nog in de bevolking leefden, en die niet steeds met het uiterlijk beleden Christendom waren overeen te brengen. Bij ziekten en dood, bij liefde en vijandschap, maakte men gebruik van oude toovermiddelen en er waren personen, die zich met de geheime bediening van dergelijke tooverijen belastten. Het verhaal ging, dat men wel eens op minder onschuldige wijze van drankjes gebruik maakte, doch meegemaakt hebben we zooiets niet.

Door ons werden de vrije dagen meestal doorgebracht met wandelen en met fotografeeren. Bijna alle mooie plekjes van het eiland werden dan bezocht. Zoo herinner ik mij een wandeling naar Oyster-pond, een kleine, idyllische baai, slechts door een zeer nauwe opening verbonden met het kanaal van St. Bartholomey, en gelegen te midden van steile rotsen, en met een uitbundige vegetatie. Het water in dergelijke baaien was van een zoodanige limpiditeit, dat de bodem zichtbaar was, en dat men

vischjes en kleinere schaaldiertjes van de meest fantastische kleuren op groote diepte kon waarnemen.

Gedurende het orkaan-seizoen vluchtten de kleine schoeners wel in die baai, omdat het er zoo veilig was. In de Groote baai kan het bij, overigens zeldzaam voorkomende, zuiden-winden wel eens leelijk spoken, en er gingen verhalen dat dan wel eens schepen op den wal of op de zandbank geworpen waren.

Over orkanen en over de fenomenale schade, die zij konden aanrichten gingen trouwens sterke verhalen. Men vertelde van huizen, die ingedrukt waren en van daken, die in hun geheel opgenomen werden en eenige uren later op een paar honderd meter afstand, soms over den top van heuvels heen, weer terug gevonden werden. Die orkanen vormden een levende angst in de volks-gedachte en in oude geschriften kan men verhalen vinden over bekende en destructieve orkanen in vroegere jaren. Een echte orkaan hebben wij echter niet beleefd. Het geheele seizoen, van Juni tot October, leefde men onder den druk er van, wat ook wel door het dan heerschende weer bevorderd werd. In de overige maanden van het jaar stond het klimaat onder den invloed van een vrij regelmatige Noord-Oostpassaat, die wel de warmte matigde, doch die, door zijn eentonigheid, wel eens somber en nerveus maakte. In den orkaantijd echter, was het meestal warm en windstil, wat dan afgewisseld werd door onregelmatige, harde buien, gepaard met windvlagen uit meer zuidelijke richtingen en soms met onweer. In den orkaantijd werd het varen dan ook zooveel mogelijk beperkt en de paketschoener uit Curaçao sloeg dan een of twee reizen over.

Een andere wandeling was de bestijging van den Fort-hill, een 220 m hooge heuvel, die recht tegenover het westelijk einde van Philipsburg was gelegen, en die langs een steenen trapje beklommen kon worden. Op den top waren de ruïnes van het oude Fort Willem, doch de regenbak was het eenige onderdeel, dat nog een duidelijke vorm had. Men had er een wijd uitzicht over de Carabiische zee en over de beide scheepvaartpassages langs het eiland. De hooge, spitse top van Saba, de afgeplatte kegel van Statius' Quill, de heuvels van het grootere St. Kitts en de veel lagere van het nabijgelegen kleine St. Barths waren de markante punten, waarheen de blik getrokken werd. Verder was het de, meestal vrij rustige en heldere zee, waar vooral in Oostelijke richting, nog kleinere rotspunten, Guana-Key, Hen-and-chicken, Molly-Beday boven uitstaken, die hier moeilijkheden voor den zeevaarder deden vermoeden.

Nog was het aardig te wandelen naar den Point-Blanche-valley met zijn ronde kleine baai, waar men plotseling een uitzicht op St. Barths kreeg en waar het strand gevormd werd door millioen kleine rolsteentjes, die door het woelen van de zee een voortdurend ratelend geluid maakten. Als men dan over de onregelmatige rotsblokken, die aan de Westzijde van den Point-Blanche-hill lagen, liep of liever van blok op blok sprong, kwam men aan die steile, witte rots, in welks verticale wand de vierkante opening van een grot te zien was, die men te voet niet bereiken kon, en ook niet per boot, omdat men de kans liep dat de boot te pletter geslagen zou worden.

Aan de andere zijde van de baai was het schiereiland, waarop het Fort-Amsterdam gelegen had, een geschikt doel voor een korte wandeling. Op de landtong, waarop later het Radio-station gebouwd is, liep men tusschen de Groote-Baai en de Kleine-Baai in, de Kleine-Baai waarin mijne vrouw eens met miss Noortje gezwommen had en toen later hoorde, dat het er zoo wemelde van de haaien, dat visschers die er over boord raakten, er de voorkeur aan gaven om Fort-Amsterdam heen te zwemmen naar de Groote-Baai.

Vanaf die land-tong had men een aardig gezicht op de pelikanten, die op de nabijliggende rotsen kwamen uitrusten na een vlucht boven zee. Het waren groote en sterke vogels met een kenmerkende snavel; maar blijkbaar waren ze dom, want als ze een prooi veroverd hadden, na een snelle en strakke duik uit groote hoogte, lieten ze zich die prooi door de kleine, kakelende „laughing-birds” weer ontfutselen.

Aan de zuidzijde van het schiereiland had men de grilligste rots-partijen en de meest heldere water-kommetjes. Van boven was het vrij vlak en daarop lagen de ruïnes van het oude Fort-Amsterdam, waarvan enkele, met kanteelen bekroonde, muren nog overeind stonden. Ook was er het huisje van den seinwachter, die zulk een groote rol speelde in het leven der Philipsburgers, en die aan zijn mast, door middel van vlaggen en ballen, aankondigde elk schip in zicht en uit welke richting het kwam. Wat later kwam er dan te staan hoeveel masten het voerde. Men wist dan in Philipsburg al spoedig of het een vreemd schip was of een van de geregelde klanten: de Estelle, die uit het zuiden, kwam of de Harris, uit het Oosten, van St. Kitts. Dat was belangrijk want de eene had de gouvernements-post aan boord en de bestelde goederen uit Curaçao en de andere bracht de Amerikaansche, en

vaak ook de Europeesch, mail. Op zulke afgelegen plekken der aarde leert men de waarde van de post waardeeren.

Soms gaf de seinpaal een heel vreemd teeken. Dan was het een stoomschip, of een oorlogsbodem, die de seinwachter waargenomen had.

Dat was ook het geval in den laten namiddag van een der eerste Decemberdagen van het jaar 1919, toen H.M. „Zeeland”, voor de tweede maal sinds ons verblijf, aangekondigd werd. Op het steigertje werd toen een klein kanon opgesteld, want de Gouverneur van Curaçao was in aantocht en het voorgeschreven aantal salut-schoten moest gelost worden. Een ieder, die wat beteekende in de samenleving, spoedde zich naar de haven, en het duurde niet lang of de Gouverneur, vergezeld van een aantal hoofdambtenaren, zette voet aan wal.

Voor het officieele deel der St. Martijners was dat een belangrijk bezoek, en meerdere ochtenden moest de Gouverneur met het verleenen van audiëntie doorbrengen. Daar elke afdeelingsschef zijn eigen onderdeel inspecteerde, werden verschillende tochten over het eiland georganiseerd, alles te paard of met rijtuigjes. Ook was er een avond-receptie ten huize van den gezaghebber.

Bij deze gelegenheid heb ik den Gouverneur O. L. Helfrich voor de eerste maal ontmoet. Later, gedurende mijn verblijf op Curaçao, mocht ik het voorrecht hebben meer direct onder de bevelen van dezen krachtigen en ervaren bewindvoerder te mogen dienen. In de ruim twee jaren van zijn bewind heeft hij veel tot stand gebracht en meer nog voorbereid voor latere uitvoering. Het was een landvoogd uit één stuk, die niet met zich liet spotten, doch die veel over had voor wie het goed meende met de belangen, waaraan hij zijn hart en zijn geestkracht verpand had.

Het inspectiebezoek op St. Maarten duurde slechts enkele dagen. Het gezelschap vertrok toen naar de beide andere eilanden van de groep.

Korten tijd na het bezoek van de Gouverneur kreeg ik opdracht mijn arbeid op St. Maarten zooveel mogelijk te bespoedigen en dan naar Curaçao te komen ter waarneming van het ambt van Directeur van Openbare werken gedurende het verlof van den heer van der Breggen, den energieke ontwerper en uitvoerder van de Annabaai-verruiming.

De tijd van ons verblijf op Sint Maarten liep dus ten einde. Er is echter nog één gebeurtenis te vermelden, die ik met opzet tot het laatst uitstelde. De geboorte van onze dochter op 10 Maart 1919 was door ons met zorg te gemoet gezien. Men kan op een

klein eiland, ergens in de groote wereldzee, nu eenmaal niet de geacheveerde verzorging verwachten, waaraan de moderne mensch in dergelijke tijden gewend is. Dat alles goed is afgelopen danken wij, nevens de gunstige beschikking der Voorzienigheid, aan onzen kleinen, energieken dokter Nunes. Hij was een man, die zijn Paramaribosche opleiding alle eer aandeed, en die niet bang was, als het moest, ingrijpende beslissingen te nemen. Het ziekenhuisje in Backstreet had veel aan hem te danken. Hij en zijne lieve, helaas jong gestorven, vrouw zijn ons een groote steun geweest gedurende die twee jaren. Zij was eene hartelijke ziel en een waarachtige vriendin voor mijne jonge vrouw, die hier wel moeilijke oogenblikken beleefd heeft.

Met de Maartreis van de Estelle, in 1920, zijn we toen van St. Maarten vertrokken, nadat we nog vele blijken van genegenheid hadden ontvangen. Mijne vrouw, en, hoe wonderlijk het van een éénjarige baby moge lijken, hare dochter hadden hier vele vrienden gemaakt. Haar hulp en steun bij mijn werk is eene particuliere aangelegenheid.

Als men eenige jaren op zulk een afgelegen plek woont, dan gaat men naar het oogenblik verlangen, dat men weer naar de „bewoonde wereld” zal gaan. Maar als dan het oogenblik van afscheid gekomen is, dan lijkt dat toch nog moeilijk. Dan gaat men voelen, dat men iets achterlaat, dat men er ook vele mooie ervaringen beleefde en dat de jaren niet meer over te doen zijn. En dat voelt men te meer, als, wat men beleefde, diepen indruk maakte en als, wie men achterlaat, goede menschen en misschien goede vrienden zijn. Dezelfde omstandigheden en dezelfde vrienden brengt het leven nooit weerom, ook al moge het wel eens zoo lijken.

De overtocht naar Curaçao, thans vergezeld van onze éénjarige dochter, was met den wind en duurde slechts een dag of vier. Willemstad leek voor ons een wereldstad. Het daar doorgebrachte jaar verliep snel en, via Trinidad en Paramaribo, bracht de Nickerie, op Paaschmaandag 1921, ons in de haven van Amsterdam.

Het leven is doorgegaan en heeft ook ons niet onberoerd gelaten. Doch de beide jaren op St. Maarten zouden wij niet gaarne willen missen.